

Ed. 11/98

Nr. 8 - juli 2000

* Stichting Heemkunde Heer *

't Aörke is een uitgave onder verantwoordelijkheid van:
Stichting Heemkunde Heer.

Registratie-nummer K.v.K.: 14.058.332

Postbank 807 33 90

Bankrek.: 89.66.34.248 (SNS)

Bestuur der Stichting:

Voorzitter: W. Eggen tel. 043 - 361 24 05
Secretaris: P. Wetzels tel. 043 - 321 92 37
Penningmeester: G. Kickken tel. 043 - 362 34 89

Redactie 't Aörke:

G. Eggen tel. 043 - 356 07 21
P. Wetzels tel. 043 - 321 92 37
G. Wijts tel. 043 - 361 12 24

Redactie-adres: Hoogveerlinxstraat 113, 6211 AP Maastricht.

't Aörke verschijnt 4 x per jaar, en wel in de maanden januari, april, juli en oktober.

Abonnementen:

f. 20,— per jaar bij vooruitbetaling te voldoen.

Losse nummers - voor zover beschikbaar - f. 6,—

N.B. Bij verzending per post wordt de prijs verhoogd met portokosten, afhankelijk van bestemming.

Aan publicaties in 't Aörke, zoals hierboven omschreven, wordt uiterst zorgvuldig aandacht besteed. De Stichting Heemkunde Heer, en/of individuele bestuursleden der Stichting, en/of de redactie, en/of individuele leden der redactie, en/of individuele publicisten van deze uitgave kan (kunnen) nimmer aansprakelijk gesteld worden voor eventuele onjuistheden of omissies en de gevolgen daarvan.

Tekening voorpagina: Bèr Heuts.

~ ISSN 1388 - 8471 ~

't Aörke 8 - juli 2000

Inhoud:

Pag. Onderwerp:

Auteur(s):

1	Inhoudsopgave.	-
2	Nikkela Beuken.	(Gèr Wijts/Ger Eggen)
6	Foeteleire ...	(Ingekomen foto) *)
7	Reglement schutterij.	(Ger Eggen)
11	Tweehonderd jaar familie Prevaes in Heer.	(Peter Prevos) *)
14	Kroedwösj.	(Gèr Wijts)
16	Wat meinste dao mèt ?	(Ger Wijts)
18	De oprichters van de V.V. Concordia (R.K.S.V. Heer)	(Ingekomen foto) *)
20	Zuster Bertha.	(Wiel Eggen e.a.)
22	Aantekeningen van Pastoor Rutten. (Deel 8)	(Ger Eggen)
26	Waar lag de perroen van Scharn ?	(Bèr Eggen)
29	Heerder Groet (1947)	(Gèr Wijts)
31	Vroendaal.	(Ger Eggen)
32	Inwonerslijst 1796 (Deel 6)	(Ger Eggen)
35	Pruusje...	(Gèr Wijts)

*) Bijdragen van derden.

Nikkela Beuken

Tijden veranderen. Voor de betaling onze verzekeringspremies ontvangen we vandaag de dag een acceptgiro.

Maar dat was vroeger wel anders. De oudste Heerdenaren zullen zich nog herinneren, dat **Nikkela Beuken** maandelijks (of vaak wekelijks) op bezoek kwam om de verzekeringspremies contant te innen.

Soms niet meer dan een paar dubbeltjes ...

Nikkela Beuken was dé verzekeringsagent van het dorp.

Heuts-Houben.

Bij deze familie begint het feitelijke verhaal van Nikkela Beuken.

Mathias Hubertus **Heuts** (* Heer 23-1-1842 † Heer 27-9-1895) was gehuwd met Maria Sophia Hubertina **Houben** (* Heer 14-3-1856 † Heer 17-10-1931). Deze Mathias Hubertus Heuts was mede-oprichter van het St. Caeciliakoor in 1857 en was jarenlang assistent-dirigent.

Uit dit huwelijk werden zes kinderen geboren. Waaronder Theresia Maria Hubertina (* Heer 14-6-1892 † Heer 6-2-1927) die in 1913 onder de naam *Maria Josepha* intrad als kloosterzuster in Opveld en betrokken was bij de ziekenverzorging, of wat daar in die tijd voor moest doorgaan. Een andere dochter uit dit huwelijk was Hubertina (* Heer 19-5-1888) die trouwde met *Sjoke Janssen*. De meest bekende zoon uit het huwelijk Heuts-Houben was wellicht *Giel* Heuts, aannemer, gemeenteraadslid en wethouder. Hij trad - wat het St. Caeciliakoor betreft - in de voetsporen van zijn vader en was van 1918 tot 1953 voorzitter van het St. Caeciliakoor.

Aanvankelijk was de familie Heuts-Houben pachter van de boerderij van hoeve de Kroon. Mevrouw Heuts-Houben was te veel zakenvrouw om al te afhankelijk te zijn van de eigenaars. De familie heeft toen aan de achterkant van de Kroon, in de toenmalige Barakkenstraat een boerderij gekocht (of gebouwd?), later bekend als "de molen van Sjo Janssen". Naast haar gevoel voor onafhankelijkheid had mevrouw Heuts-Houben voor die tijd zeer vooruitstrevende ideeën. Zij dacht aan grootschalige landbouw, d.w.z. de velden het ene jaar gebruiken voor aard-

appelteelt, een volgend jaar voor granen, enz. Daarvoor schakelde zij ook andere, kleinere landbouwers in en zo kon het gebeuren dat eind 19e eeuw al wagonladingen aardappelen vanuit Heer (via het station in Maastricht) naar Groningen werden vervoerd, naar de aardappelverwerkende industrie aldaar. Op 23 september 1895 sloeg het noodlot toe. Haar man overleed. De ondernemende zakenvrouw werd weduwe, 40 jaar oud en met 6 kinderen. Ongeveer een jaar later hertrouwde zij met haar meesterknecht Nicolaas Hubertus Beuken (* Berg en Terblijt 25-6-1866 † te "Calvariënberg"-Maastricht 13-1-1930). Uit dit huwelijk werd een kind geboren: Christiaan Nicolaas Willem (* Heer 11-4-1897 † Maastricht 7-7-1994). Roepnaam: Nikkela.

Voor die tijd veelzijdige carrière ...

Nikkela was niet voorbestemd om in de landbouw verder te gaan. De handel lonkte. Samen met Frans Notermans handelde hij korte tijd in kaas (rommedou) om vervolgens "incasseerder" te worden bij assurantiekantoor Schreinemacher in Maastricht. Maar ook dat duurde niet lang. In 1925 begon hij "voor zichzelf": Assurantiekantoor Beuken. In 1921 had Dr. Willems zich gevestigd als (eerste) huisarts van Heer. De dokter maakte periodiek rekeningen op voor zijn patiënten in Heer en ver daarbuiten. Hij kwam in contact met Nikkela, die voor Dr. Willems de rekeningen aanbood en incasseerde. Onbetaalde rekeningen gingen retour naar de dokter. Deze samenwerking (en wellicht de onbetaalde rekeningen) is de basis geweest om omstreeks 1926 het Ziekenfonds Heer (Z.H.) op te richten. Een vereniging met rechtspersoonlijkheid. J.H. Curfs was penningmeester.

De premie bedroeg in het begin ongeveer 10 cent per week. Nikkela haalde elke week het geld op bij de mensen en stempelde een kaart af. Die kaart moesten de mensen tonen bij het bezoek aan de dokter. Overigens was het ziekenfonds niet uitsluitend bedoeld voor hulp door dokter Willems; ook andere voorzieningen vielen eronder.

Het zogenaamde *Ziekenfondsbesluit 1941* betekende het einde van het Z.H.; het ging op in het Ziekenfonds Zuid Limburg (Z.Z.L.). Nikkela ging gedeeltelijk werken voor het Z.Z.L.: het verzamelen van de "coupons" en doorzending naar Z.Z.L.

Na de oorlog startte het Z.Z.L. tevens een particuliere verzekering (VGZ). Nikkela bemiddelde als onafhankelijk verzekeringsagent voor andere maatschappijen. ZZL/VGZ vond dat onaanvaardbaar en wilde zich van Nikkela ontdoen. Een procedure voor de Kantonrechter over deze periode werd door Nikkela gewonnen en hij kreeg daarvoor een afkoopsom.

Winkel in "koloniale waren"...

Omstreeks 1925 kocht Nikkela aan de Dorpstraat no. 3 (nu Chinees restaurant "Rainbow") een stuk grond. Vanaf de voorzijde gezien liep het perceel langzaam bergopwaarts en om er een huis te kunnen bouwen moest grond worden afgevoerd. Nikkela bracht de grond met de kruiwagen naar de overkant, dat wil zeggen de Akersteenweg. Die weg was destijds vanaf het kruispunt, richting Maastricht een opgehoogde weg. Om woningbouw aan de zuidzijde mogelijk te maken had men daar grond nodig. Op het afgegraven terrein bouwde Nikkela, of eigenlijk zijn halfbroer de aannemer Giel Heuts, een winkel-woonpand, waar Mevrouw Beuken-Severeijns een winkel in "koloniale waren" begon. Dat was een goedlopende zaak, wellicht de beste kruidenierszaak van Heer in die tijd. Vanwege gezondheidsklachten moest zij de winkel in 1937 sluiten. Het pand werd verhuurd aan dokter Neven, die er zijn praktijk en apotheek vestigde.

De familie Beuken verhuisde naar de Dorpstraat 96. Dit pand werd ± 1905 gebouwd in opdracht van de heer J.S. Fornara uit Leiden, griffier van de gouverneur. Deze verkocht het pand later aan R. Bogman, winkelier in ijzerwaren uit Wijck. De familie Beuken huurde het pand van deze laatste. Nu is in dit pand het woonhuis annex wachtdienstpraktijk van Dr. Vissers gevestigd.

Mevrouw Jeanne Gabrielle Beuken-Severeijns.

De vrouw van Nikkela werd geboren te Breda op 7 juni 1901 en was, volgens de bevolkingsregisters dochter van een *kermis-reiziger*. Om elk misverstand te voorkomen: Jeanne G. Severeijns was wel degelijk een "Heerder" meisje. Zij was een dochter van Gerard Hubert Severeijns, geboren te Heer (in 't Pannehuiske") op 16 juli 1870.

Gerard Hubert voelde ook al niet veel voor de landbouw. Hij wilde banketbakker worden en ging werken bij patissier Coenegracht in Maastricht. Na bepaalde tijd verlegde hij letterlijk en figuurlijk zijn grenzen en toog naar Luik. Om daarna te ontdekken dat de "lat nog hoger gelegd kon worden": Parijs. Na Parijs keerde hij terug naar Heer, inmiddels getrouwd met de française J.S. Talon. Zij exploiteerden een reizende gebakskraam. Met de daarmee verdiende gelden kochten zij later in Maastricht op de Markt Hotel-Restaurant Modern. Mevrouw J.G. Beuken-Severeijns overleed te Utrecht op 9-12-1968.

Veelzijdig persoon en organisator.

Nikkela kwam, zoals dat heet "bij de mensen thuis". Elke week of maand opnieuw. Daardoor werd hij voor velen een persoon die kon helpen bij problemen. Belangenloos heeft hij pakken brieven geschreven namens, en opkomend vóór de gewone man.

Als zakenman kon hij zich niet mengen in de plaatselijke strijd tussen de twee harmonieën. Als "neutrale" werd hij soms benaderd om dienst te doen als vredestichter bij conflicten en als voorzitter van comité's.

Burgemeester Kessen, de eerste naoorlogse burgemeester van Heer, had progressieve ideeën over de plaatselijke politiek. Het moest afgelopen zijn met de voor-oorlogse toestanden. De burgemeester deed, niet tevergeefs, een beroep op Nikkela. Mede dankzij hem kwam de oprichting van de plaatselijke K.V.P. (Katholieke Volks Partij) tot stand. In 1925 was Nikkela betrokken bij de oprichting van de voetbalvereniging Concordia.

Nikkela Beuken, op zijn 90e verjaardag.

Koninklijk St. Caeciliakoor.

Dit koor heeft veel te danken aan Nikkela. Van 1920 tot 1953 was hij penningmeester/vice-voorzitter; van 1953 tot 1960 voorzitter. In 1932 zette hij zich met succes in voor de oprichting van het zogenaamde "knappenkoor" en rond 1964 voor de komst van de damesafdeling.

Foeteleire ...

Een gemoedelijke foto uit de jaren '60...

Vier Heerdenaren leggen, onder het genot van een glaasje bier (van het merk waar Limburg - toen al en nog steeds - trots op is) een kaartje in het café van Cor Lardenoye, op het kruispunt...

De kaartspelers zijn (van links naar rechts):

Harrie van de Rijdt, van "Op 't Brook" (Demertstraat),

Sjeng van den Boorn uit het "Pannehuiske" (Keerderstraat),

de "plekker" (stucadoor) Pierre Schurgers, die aan de Molenweg (nu Rijksweg) woonde, en

Hub. Mevissen van de "Kwakkerteweg" (Bronweg).

Welk spel ze spelen weten we niet, maar het lijkt er verdacht veel op dat er een paar aan het foetelen zijn....

Reglement Schutterij.

Bij de stukken van de vroegere schutterij, die bewaard zijn gebleven in het Gemeente Archief Maastricht, troffen wij het onderstaande reglement aan.

Volgens oudt register van het jaar 1714.

Regelement en conditie der vrij schutterije onder de heerlijkheyt Heer gemaakt en gerenovelleert binnen Heer op den 15 Meij 1714.

1

Dat den tamboer immidiaete voor het schieten van den vogel de tromme sal slaen en afcondigen alle de geene die niet onder de schutterije staen haer uijt den krinck sullen retireren ende dat in cas niet en reteren in die gevalle met schieten een ongeluk bequaem niemant daer-voor aensprekelijk wesen sal.

2

Dat de officiers der schutterije sullen blijven in haare oude geregtigheijt en privilegie en dat de respectie schutten aen ders selfs order moeten parreren op poene en amende daer toe bij den Heer cornel te designeeren. En dat de respectijve schutten de voornoemde officiers behoorlijk respecte sullen vragen op poene als voor. Al welke poene van ongehoorsaemheijt aan de heere officieren gestatuweert wort anstons te doen betalen aen ongehoorsamen schut ses vanen bier mits voor de officiers en den thien outste schutters daertoe gecondemneert word.

3

Dat ook de respectie schutten binnen als buijten dese Heerlijkheijt woonende, haer in de ordinare schut missen sullen hebben laetente vinden in de processie op de ordinare dagen bij woenen om voor de afgestorven te bidden. Op poene van een half ton bier ieder reijse. Bij elck deliquant te verbueren ten waar imand daer toe spciale permissie van de officiers hadde en dan noch imand in hunne plaets in de kerk om voor een overleden te bidden.

4

En is noch gestatueert dat in toekomende gebuijren mogte dan den vo-

gel door twee schutten seffens quam afgeschoten te worden ende twijfelende wij dat den selven afgeschoten hadde. Dat sulcke disclusie sal staen aan de gesaemelijke schutterije ten exclusie van andere. En in cas de stimmen quaemen te staken, dat den vogel ten nove sal worden opgerigt.

5

Dat den geenen die op kijeser sal komen te schieten sal meugen schieten dan met drij snaphaanen sullen daer toe eenen laeder muugen gebuijken.

6

Dat den geene die kijeser sal koemen te worden den vogel met sijne plaaten sal laeten inlossen waer voor ider schut sal tellen dubbele inlagen te weten twaalf stuvers, ende die kijeser word sal betaelen op de schietdag drij tonne bier waer voor sal in trecken negen gulden welke negen gulden wederom ten behoeve der schutterije op schuttendonderdag ten beste gegeven sal worden.

7

Dat den geene die kijser of coninck weerd sal lieveren drij tonne goet en drinckbaer bier het welk niet sal meugen gecogt worden dan tot Heer of tot Scharn ende sal noctan het voorf. bier door de kuermeesters moeten voor goet gekeurt worden ende nievers als binnen deze heerlijkheit Heer sal meugen verdonken worden.

8

Dat in cas bevonden werd dat ijmant der schutterije sijne inlagen niet voldaan heeft dat den selven daer toe bij executie door de schutten anstonts sal gehouden worden.

9

Dat in cas eenen afgeseten der schutterije komt den vogel af te schieten gehouden sal sijn binnen deze Heerlijkheit voor den vogel sifficanten borg te stellen oft wel sal den selven in handen van den Heer Kornel in bewaer geleijt worden.

10

Dat de officiers der schutterije ten deege te doene rekening van de inlagen verpligt sullen sijn daer bij te laten consoeeren thien der outste schutten.

11

Dat in cas imant sig onder deze schutterije in disorde sig komt te misbruijken soo in het schieten van den vogel of gaende der prosessie en elders komt te plegen dan den selven door de officiers sullen worden gestraft het sij mey den selven te stellen in een kuyjp kout water ende daerbij een half kan anstonts uijt te drincken of als gebilliger (?) bij de schutterij niet meer meugen coemen.

12

Dat den geenen die koning word door pingstmaandag of brongdag is gehouden twee silevere leeder (?) aan de ketting van den vogel te stellen naer sijne diseretie ende die kijeser word sal aan den vogel vereeren een silver plaet naer sijne diseretie.

13

Dat ook niemant die geen schut is hem sal meugen laeten vinden met een snaphaen schietboom op verbeurte van den snaphaen.

14

Daer sullen geene afgesetene onder de schutterije meugen aangenomen worden ten zij sij sullen inleggen twee schillingen ijder persoon.

15

Den 5 (?) Juni 1714 is den vogel een handbreed onder den ijseren knoop te weten de ijsere roede overgeschoten voor goet gehouden en sal insgelijx in toekomende voor goet gehouden worden.

16

Dat den geene die den vogel sal afschieten sal vrij sijn van naberkarwijen te weten van weeg maken, mouthievelen spreijen en het vloot te vaegen.

17

Word hier mede gelast aen allen en igelijck die onder de schutterije gehooren anstonts op den trommeslag haer te laten vinden ter plaetse van de vergadering op poene van een half ton bier anstonts te betalen en peratelijcke te execuiteren door last van de officiers tot profijt van de schutterije te verdrincken.

18

Word mits desen verboden - aen een igelijck wie het soude meugen aengaen te schieten omtrent de huysen het sy om probier schuyten te doen of om reden van den snaphaen te suyveren op een amende van drij goudguld tellekens te te verbueren.
Op heden den 10 May 1750 was geteekent G.L. Van Eyll, Rijproost en cornel der schutterije.

19

Dese bovenstaende regels regelementen sijn coppije van voorige registers en sijns geaprobeert en goed gevonden door de naergenoemde Rijproosten en colonels deser schutterije.
Den 17 Meij 1724 was geteekent N. Cranevelt, Rijproost en cornel.
Den 21 Mei 1730 was geteekent L. Beaumont, Rijproost en cornel.
Den Edelen. Heer Rijproost en cornel.

◆◆◆◆◆◆◆◆

De vogel aafscheete....:

Het oude reglement van de schutterij heeft ons in ieder geval een uitdrukking nader verklaard: De vogel afschieten....
Volgens artikel 16 was degene die de vogel (af)schoot vrij van "naberkarwijen" zoals het onderhoud van wegen, het spreiden van molsheuvels, en het vegen (lees: schoonhouden) van 't Vloot.
Tot aan de franse tijd moet het woord gemeente verstaan worden als gemeenschap. In die gemeenschap diende iedere burger zijn bijdrage te leveren aan alle zaken, de gemeenschap betreffende.
Wat (het onderhoud van) 't Vloot betreft, wordt verwezen naar het artikel op pagina 16 van dit nummer.
Maar degene die de vogel afschoot was voor een jaar vrijgesteld van deze algemene diensten...

◆◆◆◆◆◆◆◆

Bovenvermeld reglement is het eerste van een serie over de vroegere schutterij van Heer.

De redactie van "t Äörke" ontving een bijdrage vanuit Australië van Peter Prevos over de familie Prevaes (en Prevaas) in Heer. In de begeleidende brief vertelt hij over zijn drie jaar durend onderzoek naar de herkomst en evolutie van zijn familie. Het hierna gepubliceerde is een door Peter Prevos samengestelde samenvatting. De volledige versie is op internet te vinden onder: <http://home.wanadoo.nl/pprevos/genealogie> Eventuele reacties per e-mail kunt u sturen naar prevos@origin.net.au Peter: bedankt voor jouw bijdrage....

Tweehonderd jaar familie Prevaes in Heer.

Het was afgelopen jaar precies tweehonderd jaar geleden dat de stamvader van de huidige familie Prevaes zich vestigde in de toenmalige gemeente Heer en Keer.

Joannes Prevaes (1774-1838) is geboren te Heugem en was de zoon van Joannes Petrus Prevaes (1735-1790) en Barbara van de Boorn (1732-1804). Het gezin leefde in grote armoede, zoals blijkt uit een brief van 1772 van de commissaris van het graafschap Gronsveld die aan de rentmeester van de graaf schrijft dat de vrouw van Jean Prevaes hem 'de oren van de kop zanikt' over de ellende waarin ze verkeert. Tevens vertelt ze dat haar kinderen van de kou dreigen dood te gaan. (1) Vijf kinderen overleven de harde tijden en Joannes vertrekt aan het eind van de achttiende eeuw naar Heer.

Op 19 mei 1799 huwt Joannes met de uit Heer afkomstige Maria Catharina van de Weijer (1767-1809), uit dit huwelijk komen drie zoons voort die alle drie voor verder nageslacht zorgen. Maria overlijdt op 8 februari 1809, maar Joannes treurt niet lang en zeven maanden later huwt hij Maria Catharina Habets (1778-1848), een dienstmeid uit Amby. Uit dit gezin komen zes kinderen voort, deze kinderen worden allen met de naam Prevos in het geboorteregister ingeschreven.

(1) Piet Daemen, "Armenzorg in het graafschap Gronsveld en de 'Blijde Inkomsten' van de gravin", Gruesles 16 (1996) pag. 12-22

In het doopregister wordt echter consequent de naam Prevaes aangehouden. De naam Prevos is ontstaan door een verschrijving van de toenmalige burgemeester van de gemeente Heer en Keer, Jean Pierre Bachelier. Bachelier was een te Parijs geboren Fransman die de Burght van Heer aankocht om de landbouw te gaan bedrijven. Op 14 maart 1809 werd hij tot burgemeester van de gemeente Heer en Keer benoemd, na eerder reeds geweigerd te hebben. Zijn eerdere weigering motiveerde hij onder andere met het feit dat hij de taal niet goed kende (1), hetgeen blijkt uit deze verschrijving.

Van deze zes kinderen brengen twee zoons nageslacht voort. De kinderen van de eerste zoon, Jacques Prevos (1800-1878), worden alleen onder de naam Prevaes geregistreerd. De tweede zoon, Denis Prevos (1819-1887), verhuist naar Houthem en wordt zo de stamvader van de tegenwoordige familie Prevos.

Het gezin van Joannes woonde aan de Klinkenberg te Heer. Het was een huis met tuin en weide van zeven grote en enige kleine roeden. (2) Het huis lag ten westen van het voetpad naar Keer, aan de zijde van Maastricht, naast het Scharnderbroek. (3) De plaatselijke benaming Klinkenberg bestaat thans nog, namelijk voor het veld ten noorden van de weg naar Aken bij het kruispunt Heer. (4) De pachter van deze hoeve was Walterus Pleumeckers. (5) Zijn eerste vrouw was Maria Habets, een nicht van de vrouw van Joannes Prevaes.

Twee van de drie zoons uit het eerste huwelijk van Joannes Prevaes en de eerste zoon uit het tweede huwelijk van Joannes Prevaes vormen de stamvaders van de huidige families Prevaes. De nazaten van twee van deze drie takken wonen tegenwoordig in Nederland. Eén van de broers is reeds in de eerste helft van de negentiende eeuw met zijn gezin naar België verhuisd.

(1) J.M. Van de Venne, "Geschiedenis van Heer", (Heer 1957), pag. 197

(2) Rijks Archief Limburg, memorie van successie Maria Catharina Habets.

(3) Kadastrale sectie A 1398 en A 1399.

(4) J.M. Van de Venne, "Geschiedenis van Heer", (Heer 1957), pag. 173 *

*) Aantekening redactie: De constatering uit 1957 is inmiddels achterhaald.

(5) Stichting Heemkunde Heer, "'t Aörke - Inwonerslijst 1796 deel 4" (1999), pag. 15

In de volgende drie paragrafen worden de drie takken van de familie Prevaes kort besproken.

De eerste tak.

Henricus Prevaes (1800-1878) is de stamvader van de eerste tak van de familie Prevaes. Hij is dagloner van beroep en bezit tevens een klein stukje grond in Heer. (1) Bij zijn kleinzoon Johannes Lambertus Prevaes (1864-1936) wordt de spelling van de familienaam in Prevaas gewijzigd en zo wordt hij de stamvader van een nieuwe familie. Ook de leden van de familie Prevaas zijn tegenwoordig nog in Heer te vinden. Deze familie wordt echter in dit artikel niet verder uitgewerkt. Alle overige nakomelingen van Henricus behouden de naam Prevaes en deze tak heeft zich tot in de tegenwoordige tijd voortgezet. Het grafische schema geeft een overzicht van de afstammelingen van Henricus Prevaes.

De tweede tak.

De tweede zoon uit het eerste huwelijk van Joannes Prevaes huwt in 1830 met de in Gronsveld geboren Joanna Haesen en sticht met haar een gezin in Heer. Tussen 1842 en 1846 verhuist het gezin naar België. De reden voor deze landsverhuizing valt uit de beschikbare documenten niet op te maken. Zo ontstaat als dus een geheel nieuwe tak van de familie Prevaes. In 1846 woont het gezin te Andrimont nabij Luik. Petrus verkoopt dat jaar een gebouw te Heer (2) aan Willem Hofman voor een prijs van honderd gulden. (3) Ook in 1857 verkoopt Petrus bezittingen in Heer. (4)

In 1997 wonen twee personen of gezinnen met de naam Prevaes in België. (5) Of de bedoelde leden van de familie Prevaes inderdaad afstammelingen zijn van de hier beschreven Petrus Prevaes is niet zonder verder onderzoek vast te stellen. Alle Belgische leden van de familie Prevaes wonen overigens wel in de buurt van of in Andrimont.

(1) Rijks Archief Limburg, Memorie van successie Henricus Prevaes, overleden 6 juli 1878.

(2) Kadastrale sectie A, nr. 1416

(3) Rijks Archief Limburg, Archief notaris Brouwers, inv. nr. 8139 akte nr. 72 dd. 22 februari 1846.

(4) Gemeente Archief Maastricht, Archief notaris Sauvens, inv. nr. 104, akte nr. 107 dd. 26 dec. 1857

(5) *GeoName*, <http://geonome.metaphor.be> (november 1999).

Derde tak.

Alhoewel de kinderen uit het tweede huwelijk van Joannes Prevaes allen onder de naam Prevos zijn ingeschreven, gaan alle nakomelingen van Jacobus Prevos (1810-1871) met de naam Prevaes door het leven. De hier beschreven leden van de familie Prevaes hebben aldus dezelfde voorouders als de leden van de familie Prevos. Ook deze tak van de familie is tot in de eenentwintigste eeuw in stand gebleven. De ontwikkeling van deze tak is ook in een grafisch schema weergegeven.

Naschrift redactie: de grafische schema's zijn wegens plaatsgebrek niet in deze uitgave opgenomen. Voor belangstellenden zijn ze op te vragen bij een van de redactieleden, of via de vermelde internetpagina.

Kroedwösj.

Boe 't gebruik van de kroedwösj vandan keump, wie 't zich in de kristelijke cultuur ingebejd haet, dat is in de laop der jare oetveurig besjreve. Mé wat veur kruijer in de kroedwösj mote zitte, dat löp nogal 'ns oeterein. Heij is 't zoe, en twie dörpkes weier is 't aandarsj, zjus wie mèt 't dialek. Daoveur wèlle v'r 't heij nog 'ns op e reijke zètte veur 't gevaal tot g'r mèt Slevrowwe Hiemelvaart 'ne kroedwösj wèlt laote weije. Woorte vreuger nege kroeter geplök, vandaag de daag zien t'rsj dat nog mer e sjtök of veer, vijf. Want zoeväälo onkroed is in de lèstje jaore kepot gesjpot tot neet mie väälo devaan euver waor. Mé ömtot "oonkroed neet vergeit", en allewijl neet mie zoeväälo vergif gesjpot weurd, keump 't wie langer wie mie trök. En es v'r vandaag te daag 'nen echte onvervaalste kroedwösj zouwe wèlle plökke höbbe v'r dao neet mie zoe väälo meute mèt es e paar jaor geleje. 't Bekendste kroed wat v'r nudig höbbe is *Reinvare* of *Knuipkeskroed*. D'n hollandse naam is *Boerenwormkruid* en in 't Letien hèt 't *Tanacetum Vulgaris*. Veer höbbe 't veur uuch opgezeuk, want zoe sjlöm zien veer neet vaan oos eige ! Dat kroed sjteit gewoen langs de weeg mèt z'n lang sjtael en de bekènde gouwe knuipkes. 't Fleurt de gaanse wösj op. Vreuger väälo gebruik tege wörm in de derm. Es te neet van joonks afaan mèt kruijer opgegreujd bis kènste ze neet en löps te gewoen de

langs. Mé väälo ruken 'rsj hiel krui-ig este ze verfroemels.

Aels is 't twiede kroed weat v'r veur uuch höbbe opgezeuk. Dat haet niks te make met 't bekènde Èlske, 'n dröpke wat de aw luij nogal 'ns geire drinke. De hollandse naam is *Bijvoet* en de letiense naam *Artemisia Vulgaris*. Van dat kroed is bekènd tot de Romeine 't zich in de sendal lagte es ze wied móste laope.

't Derde kroet haet väälo van 't twiede eweg. 't Is ouch vaan dezelfde familie en de aw luij zagte *Absint* detege. De blaedsjes zien aan twie kaante zilverrechtig en behoord. *Alsem* zègke ze in Holland. *Alsem* is bitter en veur zoeväälo krenkdes good tot v'r pepier tekort komen veur dat allemaal op te sjrieve. Mé bitter in de moond maak 't hert gezond, zaet de volksmond. En laot v'r 't dao mer op haawe. Es g'r mer draan deenk tot 't vergiftig is er g'r te väälo gebruik devaan.

En *Donderkroed* of *Wilde Marjolein*, *L. Organum Vulgare* mèt z'n sjoen blommetrosse. Jaomer veur ze aaf te plökke. Dat kroed is wateraafdrievend. Is dat neet netsjes gezag ?

Tege *Heksekroed* zègke ze noo *Valeriaan* en ze koupen 't zich bee d'n aptiek es hön de zenewe get meester dreige te were, b.v. es ze op 'n examen moote. *Valeriana Officinalis* hèt 't in 't Letien. Mé 't ammezaanste gezègkde euver 't kroed vèn ich: "Dao haet d'n duvel op gesjete". En es g'r 't ruuk deenk g'r 'tzelfde.

Hazezerf - *Duizenblad*, *L. Achillia Millefolium*. Dèks towgepas in de homeopathie ömtot t bloodzuverend is en good tege alle soorte vrowluijkrenkdes. Nog twie name in dialek zien *Hazegraas* en *Hazekervel*. De heij bove geneumde plaante of aandere woorte vreuger beejn gezeumerd en dao woord e sjoek bekèt van gemaak. En dan ginge v'r demèt op de 15e augustus nao de kèrrek boe de pesjtoer 't zegende mèt de wiewatersjkwas. Es v'r toéskaome hoonge v'r de wösj oonder de panne, dao druugden 'r goot. En es 't in zomer oonwaerde dan deeg moeder e paar sjtekes devaan in de kachel of de kwissenjèr op open heerd. Mé iers woort 't get naat gemaak, want de sjtroek moos roukentaere versjnaereke en neet branne. De rouk mós euver 't taak weije en es dat gebäörde sjloog 't neet in. Bee oos haet 't noets ingesjlage en es de kroedwösj in 't vuur laog waor oos ziel gerös. Zoe waor 't en neet aandarsj.

Wat meinste dao mèt ?

De mieste sjpreekwoord of gezègkdes weure zelde mer allein in ei däärp gesjproke, mé miestal in 'n bepaalde sjtrek of laand.

Mèt sjpreekwoord en gezègkdes oet Hier is dat neet andersj, die weure ouch in de ömligkende doarpe gesjproke of in Mestreech. En dao zien t'rsj ouch nog die oet 't Nederlands vertaald zien. Toch haet ouch Hier zien eige gezègkdes, die allein in Hier gezag weur wie:

"Achter 't Staegske ligge...": Dao weurt mèt bedoeld, begrave zien. Wat noo de Kèrrekofweeg weurt genömp, hédde vreuger Hierder Vootpaad en ze noome dat "'t Staegske". 't Haet niks met de Stjaeg (Stegstraat) te maken. In aander dörrepe zégke ze mesjien achter de groete boom ligke of zoeget, es hön kèrrekhof bedoele.

"In Opveld zitte...": Aandersj gezag: bee de aw luj in 't bejaarde- of verzörgingshoes. Of ... bee de zusterkes. (Um misverstande te veurkoome : heij mèt bedoele v'r in eeder geval neet mèt de sjoen jonges en meidjes die in de "aanleunwoeninge" zitte.... red.)

"De viege valle neet wied van 't peerd": Dat sjpreekwoord zow van 'nen Hierder sjaolmeister zien. Dat kloont get denigrerender es d'n ap-pel vèlt neet wiet van de boom.

"Die is e glaas proeme opegegaange". Dat woort gezag van 'n vrouw die de kouse aafgezak waore. Kouse die ze vreuger dèks opheele met 'nen wèkreenk in plaats van jarretels.

"Dae neet aan 't Vloot gedroonke haet is gaen Hierder keend". Dat zow neet hoove oetgelag te weure. Meh dao zien t'rsj noo al genóg in Hier die neet, of neet mie, weite wat 't Vloot waor. 't Vloot waor 'n Hierder beekske, dat leep zoeget van aan 't Kruuspunt, euver 't Brook tot aan de Brakke, boe 't Vloot Laankwater ging heite. Sjpelenderwijs (of soms ekspres) veel nogal 'ns eine in dat Vloot en kraog dan dèks 'n gótsj of e sjlukske water bènne. In de jaore dertig hóbbe ze 't Vloot op 't riool aangesjloote. Vloot keump sjeins van 't Hollandse: vloed. Vreuger haet in Sjaan aoch e waterke geloupe dat ze "'t Fleutien" nome.

Al weure dan waal de mieste in Hier gebruikde sjpreekwoord ouch op ander plaatse gebruik, in 't Hiersj klinke ze toch andersj. Sjaam uuch neet veur ze te gebruke. Of de volgende gezègkdes ouch oersjpeunke-lijk oet Hier sjtamme is neet bekènd.

"Beter 'ne lieleke lap dan e sjoe look". Bèste van de twie
"D'n hoond is 't lieste es boe 'r gejongeld heit". Oost West toés bès
"Dae hoeg klömp, liet z'n batse zien". Hoeg buim vange vaol wind.
"Dae 't 't ierste ruuk, haet z'n koont gebruik". Euver ei puupke...
"Dae haet aan de krente gezete". Koorts-lup
"Dao kreigste allewijl nog geinen hoond mie veur gedèk". Veur zoe-wienig geld...
"Dae deit of 'r de kroen gesjoore haet". Heilig Buuntsje.
"Zoe gepolletoord wie kepluinsje". Geslepe es wie 'ne keplaon.
"Dae sjut de voogel aaf". Gaot nog 'ns trök nao bladzij 10...
"Aan d'n hoond z'n koont". Geluif dat maar neet.
"Die vraote vreuger oet de verrekesketel". Noo meine ze zich get.
"Heer is kort van veersje". Sjtug.
"Ze is laank van draod". Laankdrujig van gesjprek.

Nog enkele gezegden (aanvulling door redactie):

"Bis toe dich aan de pereboom aan 't kretsje ?". Gein Hiersj, mèh Borns. Dat zag Pestoer Heynen es te, es jungske, d'n han in d'n tesche haws. (Bron: N.B.)

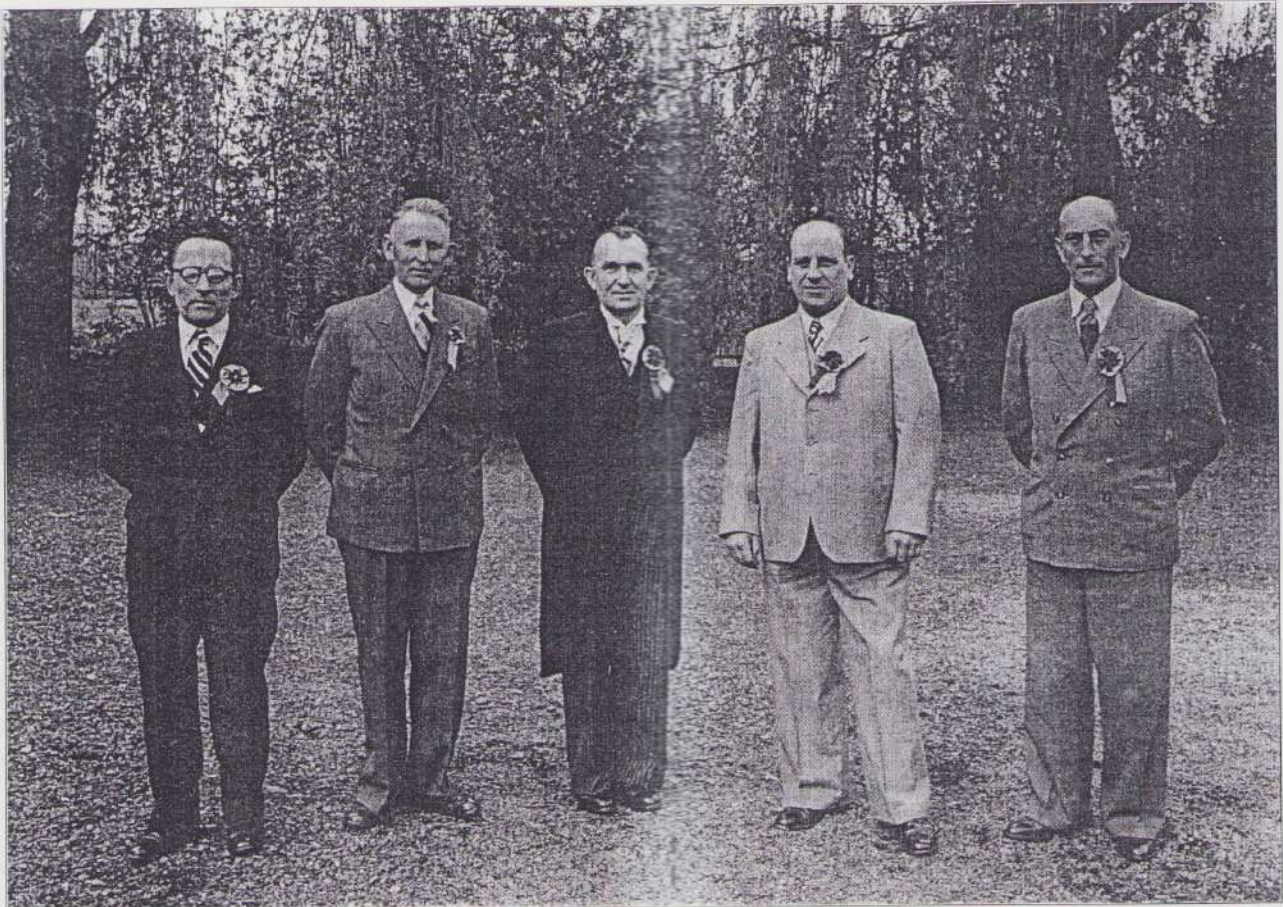
"Zoepe wie unne ker-hèngs..."

Unne ker-hèngs (hengst) waor ei peerd wat veur de ker gespanne woort um de ker te trèkke. Dat peerd moos netuurlijk van tied tot tied zoepe. Eine dèh vääol (alcohol) droonk zoop dus wie.... unne ker-heings. Daovan is 't volgende afgeleid:

"Vreuger zoop 'r wie unne ker-heings, en noow pis 'r wiewater".

Vreuger....en noow pis 'r wiewater.. Noo is 'r nog heiliger es de paus... (Bron: J.M.)

Dit jaar bestaat de R.K.S.V. Heer 75 jaar. De bovenstaande foto werd vijftig jaar geleden gemaakt, ter gelegenheid van het 25-jarig bestaan. Het betreft vijf van de oprichters. V.l.n.r.: J. Nijssen, Harrie Eggen, Laurent Darding, A. Tilly en J. Hupkens.

Zuster Bertha.

Op 17 november 1889 werd in Cadier & Keer een bijzonder meisje geboren: Hubertina Wetzels. Iedere Heerdenaar van 50 jaar of ouder kent haar ongetwijfeld. Niet onder haar geboorte- of kloosternaam Soeur Marie Huberta, maar onder de naam "Zuster Bertha". De lieve zuster van de "bewaarsjoal" bij de Zusters van Opveld. Zij trad al op vrij

jonge leeftijd in het klooster. In 1917 haalde zij haar kleuterleidsterdiploma. Zij was daarmee (een van) de eersten. Bijna 40 jaar (tot 1956) stond ze voor de

Zuster Bertha met enkele van haar 2.000 kinderen....

klas. Drie à vier generaties hebben mogen genieten van haar wijze lessen. Rond de tweeduizend kinderen hebben bij haar in de klas gezeten en kregen er o.a. de eerste zangles en leerden er de eerste versjes. Natuurlijk was ze ook elk jaar weer met "haar" kindertjes present in de processies.

De orde van de Zusters van Opveld was op het moment van haar professie (1909) een van oorsprong Franse orde, vandaar de plaats van de professie (Ruillé sur Loir). De Franse overste vond het maar niets, dat zij zo dicht bij haar familie woonde. Zij kreeg dan ook het dringende advies ze niet te vaak op te zoeken. "Nu" vertelde zij in 1969 in een krantenartikel "is dat alles allemaal zo anders geworden, veel vrijer. Ik ga nu vaker naar mijn zuster, die hier in Heer woont".

Zuster Bertha in 1969, t.g.v. haar 60-jarig professiefeest ...
(Met onze excuses voor de slechte kwaliteit van de foto)

"Vroeger was het echt bezighouden, ze liedjes leren en zo. Wat dat betreft is het kleuteronderwijs zo enorm veranderd. Wij waren echt een bewaarschool. Toen ik afscheid nam in '56 van de school was het zo leuk, dat er zelfs van die grote opgeschoten jongens nog liedjes kwamen opzeggen die ik ze geleerd had."

Bij haar afscheid heeft ze vele zakdoeken nodig gehad. Daarna heeft zij nog jaren van haar welverdiende rust mogen genieten. Een gezellige oude dag, met (naast natuurlijk veel bidden, en breien voor de melaatsen) van tijd tot tijd een bezoek aan familie en vrienden in Heer. En zich onderhouden met de bewoners van het bejaardencentrum. Zuster Bertha overleed op 21 december 1981, op de gezegende leeftijd van 92 jaar.

Van de 72 kloosterjaren had ze er 71 in Heer doorgebracht....

Aantekeningen van Pastoor Rutten. (Deel 8)

1666. Eerste plechtige H. Mis te Heer.

"Den 17 October heeft myn neeff Jan Segers ⁽¹⁾ syn eerste Misse gedaen te Heer in de kercke solemnellyck met diaken endesub-diaken. Heer-Lambrecht pastoir tot Wyck was diacken, Petrus Resen, zoon van den touwslager bij de brug in de buurt van den put, was sub-diaken, ende ick assisteerde hem in de Misse, ende seker Capucyn preeckde daervan heel bewegelyck, de vrienden gingen offer, ieder naer syn goet hert, ende het waeren oock eenighe musicanten, die de Misse songen. Te Maestricht was het eten gehalden, ende ick haddehem vereert met sekere ode paranetica, begrypende allen het officie van eenen priester, veel anagrammata ende chronica gedicht: VerVs MInIster ChrIstI et Del Laetari postest ⁽²⁾".

Pastoreel verlof voor het vervoer van lijken door de parochie Heer.

"Memorie, Joncker Berlier ⁽³⁾ gestorven zijnde tot Bemelen is met mijn pastoors consent door mijne parochie gevaeren naer Wyck, daer hij begraven is, ende een van de Jonckers soonen van Ambij op Raven, den oudsten met naem Leonardus Raven, heeft my coemen oorloff heyschen omtrent den Mey ende Juni int jaer 1663 (sic), ende ick hebbe hem oock consent gegeven als pastoir sonder prejudicie der Eerw. Heeren van St. Servaes, ende beloefde my te consentereen ⁽⁴⁾, maer om sekere reden hebbe niet willen hebben van mijn rechten den 17 November 1666, als wanneer voorschreven Joncker L. Raven tot mij quam tot Heer op den kerckhoff, gesonden van syne matante de huysvrouwe van Joncker Berlier. Nochtans dese gratie en moet niet prejudiceren aen mijne successeurs", omdat ik van mijn persoonlijke rechten afstand kan doen, doch niet van die rechten welke onafscheidelijk aan het pastoraat verbonden zijn.

(1) Voor zover bekend niet van Heer.*

(2) D.w.z. Een ware dienaar van Christus en van God kan zich verheugen. De pastoor schreef nog vier "chronica" op. Ze zijn echter in dezelfde trant en het afdrucken niet waard.

(3) Jonker Eustachius le Berlier was heer der St. Antoniusbank te Bemelen. Volgens het strefregister van Sint Maarten te Wijk overleed hij op 3 juni 1664 (Zie "De Maasgouw", 1905, blz. 78). Hij was gehuwd met Anna Raven, dochter van Jhr. Jan Raven van Ambij en van Maria van Meerssen.

(4) Verschrijving voor: contentereen

"Item ontrent den herfst 1666 is gestorven den ouden Joncker Zelis ⁽¹⁾ subtelyck in den boomgaert, slaende appelen aff, ende sy hebben my een maerte toegesonden om oorloff te vragen om het door lichaem door Scharn te brengen naer Tricht (in St. Anthonius is hy begraven) en hebbe insgelyx hun myn consent met seselve maerte toegezonden in een billjet, waerin stonde dese conditie":

met voorbehoud van de rechten der heerlijkheid Heer en van mijne Eerw. Heeren. En alleen als pastoor heb ik het vervoer door mijne parochie toegestaan. Want ofschoon de Heerstraat te Scharn in twee gedeeld is ⁽²⁾ behoort ze geheel tot mijne parochie evenals de huizen, die aan de overzij liggen met de hoeve van Sinnich, die "Het Kirckxken" heet. Naar de koster Dionysius Lousbergs mij mededeelde, werden hem zijne rechten door vrouwe Celis betaald. Hij ontving ook wegens het luiden voor Jhr. Berlier, zoals bovengenoemde Leonardus Raven mij verzekerde, doch wat hij voor zijn rechten kreeg wegens de doortocht van Jhr. Berlier is mij onbekend.

1667. De toren der kerk is ten laste der gemeente.

"Den 4 Februarii heeft Thonis Vlyck, doen ter tyt dorpmeester met Thonis Kicken, meer door passie misschyn als door recht, verworpen oft afgeslagen den biljet van ontrent vyff gulden, die den leyendecker Willem Sleusmans verdient hadde aen den kercktoren te repareren, welke toren staet tot last der gemeente, omdat hy gesepareert is van het schip der kercke, ende in facto (volgens verklaring) door de nabuereen, als namentlich Ely Willems, vrouw van 80 jaer ontrent, die haer quote heeft moeten geven aen den toren, ende meer anderen als Kerst Huynen, Jan Frints etc., is de toren hermaect door meester Jurgen Herts, Joacob Herts vader, die den timmerman was, en hadde het capwerck verdinght 900 gulden, welke onder nabuereen werden omgelacht.

- zie vervolg volgende pagina -

(1) Deze Jonker Zelis is naar mijn mening Johannes de Selys, zoon van Johannes de Selys en Catharina de Hellinx. Hij was gehuwd met Anna le Berlier, dochter van Eustachius le Berlier en Maria de Stier en zuster van de in de vorige nota genoemde Eustachius. Zie *Recueil heraldique des bourgemesures de la noble cite de Liege*, Lieger 1720, blz. 506-507. Eustachius de Selys, die reeds in 1677 in de St. Antoniusbank te Bemelen resideerde en 10 januari 1704 overleed, was vermoedelijk zijn zoon.

Ende volgens de statuten van archidiaken moeten de nabuere ook denselve toren onderhouden doch de pastoors hebben nu ende dan wel wat laten stoppen, doch sonder consequentie, dat de kercke soude gehouden syn den toren te onderhouden. Daarom als int jaer 1666 ontrent Paeschen in de Goede Week, den 19 off 20 Aprilis, de grote clock los was, aen des ass eene peyl gebroken, ende de pannen versleten ende de reyp versleten, soo heeft het dorp nieuwe pannen laeten gieten, ende eenen nieuwe peyl laten maecken ende eenen nieuwe reyp, beloopende ontrent de 30 gulden, alles door 't dorp betaelt, want 't was der nabuer-clocke, tertijt als voorschreven 2 dorpmeesters stonden. Dit pro memorie."

Bomen, stro en mest behoren aan 't erf.

"Den 16 Mert heeft Lenart Duysens, den tweeden man Marie van Geleen een proces verlooren voor de justicie van Heer tegen Peter Lousbergh, man van Alet Knibben, noopende de wilgen, die als erff syn erkant, ende stroy ende meyst, dewelcke by 't huysse ende landeryen te moeten blijven syn gewesen, daer selve Lenart voorschreven sustineerde, dat se souden gereyen wesen, ende wilde alles naer sichtrecken ende vercoopen tot groot prejudicie der landereyen ende heerschappen, die hun stroy ende vettinghe (1) souden berooft zijn geweest.

Ongelukig schot.

"Den 10 April wesende Paesdag is op 't Gasthuys genoempt boven Bemelen eenen met hagel seer geschoten door de broeder van sekeren Pierre, wonende bij den smit van Scharn, ende desen broeder was oock smit op 't Gasthuys. Doch het was een schampscheut en hij is geescha-peert. op sulken dagen behoort men seker te zyn en gheen geweer te tracteren, maer God te dancken. Doch het jonck volk is lichter verleyt ende sy en achten gheen vermaeningh."

Moord te Heer.

"Feria, den 11en Aprilis 1667, wesenden Paeschaendach, is sekeren

(1) Vettinghe (of veddinghe) is bemesting ter verbetering van de akker. *

ingeseten van Bergh (1) met naem Laurents Crombach, comende droncken uyt Maestricht ende van Slavanten, soo men't noempt, offt beter Observanten, door eenen soldaet natione Hybernus (2), die tot Maestricht lagh, wesende oock droncken, doorstoken met eenen degen. Ende den gantsen dagh voorschreven tot Dinsdagh, wesende den 12 Aprill, heeft het doot lichaem tot spectacel van allen op de gemeenstraet tussen Schaeren ende de Siecken (3), niet verre van't Steenen Cruys gelegen. Ende is den 12 Aprillis voorschreven door de Justicie van Heer gevisiteert, te weten door den heer Schoutet W. Fossieroul (4). Marten Van der Eycken, N. Coecken, Merten Mertens, als schepenen; ende oock syn van voorschreven justicie de ouderlingen van Heer ver-

socht om te visiteren de plaetse daer 't corpus lach. Ende is bevonden gelegen te hebben op de jurisdictie van Heer ende door de justicie voorschreven den 12 April voorschreven gerelaxeert ende tot Vlycken huys gebrocht den 12 April ende op den avont selve daghs naer Bergh gevaeren. Ende hebben parthyen bij my pastoir onderschreven coemen consent haelen, omdat het in mijn parochie was, ende hebbe oock 'tselve gegeven met behoorlijke recognitie ende gewoonlycke pastorale rechten, doch om d'armoet van de weduwe Laurents Crombach ende andere reden, is moderatie geschiet sonder prejudicie van iemants recht, 'twelck soo dickmaels als gratie geschiet is, wil verstaen hebben.

Den Yrsschen soldaat, die 't feyt begaen hadde, was gevangen van eenighe nabuere van Bergh ende Heer, omtrent de Bieseweyde, ende gevanckelijck in den Uytlegger (5) gebrocht ontrent de kercke. Ende op den avont, wesende den 11 April voorschreven, quamen eenighe musquetiers met eenen bevelhebber ende reclameerden hem ende leyden hem ontrent 9 uren des avonts naer Tricht. Ende daer eenighe daegen geseten hebbende is gerelaxeert van de Heeren ende verbant, so ick verstaet. Daerentusschen Laurents Crombach is doot. Wacht Ul. van dronckenschappe, alsghy beevaerd gaat iverts, ende besoeckt de Heylighe gelyck si geleeft hebben. Dit tot een exempel. Geluckigh is hy die sich aen een ander spiegelt."

(1) Bergh was oock een der 11 banken van Sint Servaas en vormt thans met de voormalige heerlijkheid Terblijt de gemeente Berg & Terblijt.

(Aanvulling: Vanaf 1980 behoort Berg & Terblijt tot de gemeente Valkenburg aan de Geul) *

(2) Een Ier.

(3) "de Siecken" was het Leprozenhuis van Maastricht, dat ongeveer ter plaatse lag, waar zich nu *) villa Providentia bevindt (oud huis Boots).

*) ten tijde van van bewerking van de aantekeningen.

(4) Willem of Gulielmus Fossieroul was schout van Heer sinds 1665.

(5) De Uytlegger (of in den Uytlegger) was een hoeve en herberg en/of brouwerij in de buurt van de oude kerk. Vermoedelijk was het pand in 1667 in het bezit van de weduwe van Peter Stevens. In 1679 kwam de hoeve (enz.) in het bezit van de familie Michael Coninx-van Scharn, destijds burgemeester van Heer. Wanneer deze hoeve is afgebroken is niet bekend. In 1724 werden de goederen verdeeld onder de zonen Michael (Jr.) en Godefridus Coninx. *

Waar lag de perroen van Scharn ?

Heer was tot de franse revolutie een heerlijkheid met een eigen schepenbank die er recht sprak uit naam van de heer. Deze "heer" was het Sint Servaaskapittel te Maastricht. Het kapittel wilde aan iedereen laten weten dat in Heer uit haar naam recht werd gesproken, zodat voor iedereen duidelijk was aan welke wetten en regels men zich te onderwerpen had en wat de consequenties konden zijn als men zich daaraan niet wenste te onderwerpen. Buiten de stad Maastricht maakte het kapittel duidelijk waar het bevoegd was d.m.v. stenen zuilen waarop zijn wapen was aangebracht. Er stond een dergelijke paal aan de Oude Tweebergenpoort en een op het Vrijthof. Deze laatste was groter dan de ander, had de vorm van een kruis en stond bekend onder de namen "Cruys" of "Perroen". Deze perroen bestond uit een verhoging van drie treden met daarop een zuil. Bovenop de zuil bevond zich een bol met een kruis.

Aan de weg van Maastricht naar Scharn, nu de Scharnerweg en de Weth. van Caldenborghlaan, stond een zelfde zuil. Evenals in de stad ook op een driehoekige verhoging van waarschijnlijk drie treden. Bij de beschrijving van de juiste plaats van deze perroen moeten wij ons realiseren dat in het gebied tussen Maastricht en Scharn heel vaak de grenzen zijn gewijzigd.

In 1494 stond de zuil er nog niet. De noordgrens van Heer beschreef toen, vanaf de huidige Albert Heijn, een grote boog door het Wittevrouwenveld tot aan de Heukel in Amby en vervolgens via de Ambyerstraat en Burg. Cortenstraat naar het kruispunt met de Bemelerweg.

Ook in een, niet nader gedateerde grensbeschrijving van Meerseen in de zestiende eeuw, wordt de perroen van Scharn niet vermeld, ondanks het feit dat de grens, die toen midden over Scharnerweg en de Weth. van Caldenborghlaan liep, er vlak langs liep.

De eerste maal dat hij werd vermeld was in 1590. In een latere akte is sprake van een onbekend register van de proost van Meerssen die dateerde uit 1590 en waarin sprake is van deze perroen.

De volgende vermelding dateert uit april 1667 nadat op de Scharnerweg een moord was gepleegd en tussen Maastricht en Heer een conflict ontstond over de exacte plaats van het voorval. Voor de gerechtelijke afhandeling van de zaak was het van belang was te weten of het lijk op de Heerder of de Maastrichter weghelft had gelegen. De perroen wordt dan vermeld in twee verschillende bronnen, een uit Maastricht en een uit Heer. In de raadsverdragen van Maastricht, waarin dit voorval wordt beschreven, is sprake van 'de perroen' die aan de weg naar Scharn lag. Pastoor Rutten van Heer beschrijft op 11 april 1667 hetzelfde voorval. Daarin omschrijft hij de plaats van het misdrijf als: '*... op de gemeene straet tusschen Schaeren ende de Siecken, niet verre van 't Steenen Cruys gelegen*'. Hieruit volgt dat dit stenen kruis of deze perroen aan de weg naar Scharn, tussen de Heerdergroenweg en de kom van het gehucht Scharn stond.

Op 8 mei 1708 vindt een onderzoek plaats naar het verloop van de grens tussen Meerssen en Maastricht. Hierbij werd begonnen '*... daar voor tijts een Proen gestaen heeft, waer aff men noch de fundament steenen vonde ...*'. De nadere omschrijving van de plaats maakt duidelijk dat deze lag waar Scharnerweg, Bergerstraat en Cruysstraat, nu Weth. van Caldenborghlaan, bij elkaar kwamen. Uit de restanten bleek dat de perroen een driehoekige basis had gehad waarvan een punt in de richting van de stad wees, '*... comende met een spitse beck in lange triangelswijse nae de stad. En achterwaerts het brede van den triangel... (driehoek)*'.

In het vervolg van de tekst wordt beschreven dat de zijde die van de stad af gewend is, ligt in de richting '*nae 't huys van d'erfg. Wijn Kicken te Schaen*'. Aangezien het huis van Winandus Kicken ten zuiden van de huidige Weth. van Caldenborghlaan lag, kunnen wij hieruit af-

leiden dat de perroen ook aan de zuidzijde hiervan lag en dus in de schepenbank Heer.

Op een kaart uit 1749, waarop de grenzen van Maastricht en Heer in het Wijckerveld werden vastgelegd staat de perroen niet meer vermeld. Misschien doordat op de plaats waar hij heeft gestaan en waar anno 2000 het woonhuis van tandarts Willems staat, een gat in de, overigens gave, kaart is gemaakt ter grootte van drie bij drie centimeter. Het lijkt erop dat de perroen uit de kaart is weg gesneden.

Wij kunnen uit het voorgaande concluderen dat sinds het laatste kwart van de zestiende eeuw, met zekerheid van 1590 tot 1667 ten zuiden van de driesprong - Scharnerweg, Weth. van Caldenborghlaan, Bergerstraat - een perroen of cruys heeft gestaan op een driehoekige basis. In 1708 was hij zover in verval geraakt dat wel de basis nog boven het maaienveld uitstak, maar dat voor het overige gesproken kon worden van "de voormalige perroen". In 1749 is hij waarschijnlijk helemaal verdwenen geweest.

Dit artikel is overgenomen uit:

- Eggen Bèr, De "hardware" ten behoeve van de rechtspraak in de banken van Sint Servaas. (Nog te publiceren artikel.)

De aangehaalde gegevens zijn m.n. afkomstig uit de volgende bronnen:

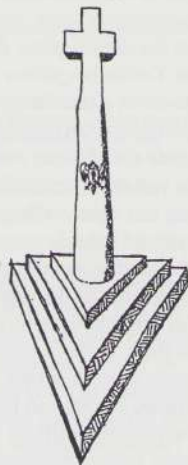
- Goosens, W., Aantekeningen van Egidius Rutten, pastoor van Heer, 1660-1676, in: de Maasgouw (42) 1922.

- Habets, J., de oude grenscheiding der dorpen Meerssen, Bergh, Heer en Bemelen, in: PHSAL (4) 1867.

- Gemeente Archief Maastricht, inv. nr. 1119.

- Venne, J.M. van de, Geschiedenis van Heer, 1957.

- Rijks Archief Limburg, 01.075 inv.nr. 7212.

Veronderstelde afbeelding van de perroen van Scharn.

Heerder Groet (1947).

Na de bevrijding van het zuiden in september 1944 hebben zich ook in onze gemeente Heer jonge mensen aangemeld als oorlogsvrijwilligers (OVW) om de strijd tegen de Duitsers en zo nodig tegen de Japanners voort te zetten en de geallieerden bij te staan in hun strijd.

De capitulatie van het Duitse leger in 1945 en atoombommen op Hiroshima en Nagasaki, die ook Japan tot overgave dwong, vond plaats voor nagenoeg iemand van die OVW-ers ingezet kon worden. Veel van deze OVW-ers zijn, na een opleiding in Amerika, langs vele omwegen naar wat toen nog heette Nederlands Oost Indië getransporteerd om de strubbelingen daar de kop in te drukken. Maar ook dienstplichtige militairen moesten naar Indië. Op 24 september 1946 vertrok het eerste troepentransportschip met dienstplichtigen. Daarna volgden er nog veel meer. Uit Heer vertrokken in totaal ongeveer 60 personen naar Indië. Van hen lieten er vijf het leven. Een militair overleed na aankomst in Nederland en werd in Heer met militaire eer begraven.

De Heerder bevolking heeft haar "jongens overzee" zoals dat toen nog heete, niet in de steek gelaten. Door inzamelingen bij winkeliers en particulieren werd hen bij tijd en wijle iets toegestuurd, met de Kerst o.a. een kerstpakketje. Als onderdeel van het Limburgs Thuisfront gaf de afdeling Heer een nieuwsbrief uit met de naam de "Heerder Groet", die aan de Heerder militairen werd toegestuurd. Die hebben dat erg gewaardeerd en de informatie over de in Heer plaats hebbende veranderingen en andere wetenswaardigheden over ons dorp werd ons uitvoerig uit de doeken gedaan. Men liet ons weten, welke publieke werken er werden uitgevoerd, wat voor weer het was met Pasen en of de processie was uitgetrokken met Pinksteren. Zo hoorden we in november 1947 dat de fruitweide achter het patronaat was afgegraven. Ook werd ons meegedeeld dat er nieuwe bungalows werden gebouwd in de 7 Januaristraat. En huizen Op de Was en 't Broek. Die nota bene voorzien waren van een douche met warm water en de mededeling dat je daar maar onder hoefde te staan en aan de knop te draaien! En ieder uur reed er een bus vanuit Heer, door Maastricht naar de ENCI.

En Sjeng Wetzels liet de jongens overzee, vaak in het "Hiersj" weten wie tegen Heer moest voetballen en dat de v.v. Heer op kermiszondag Amelie op bezoek kreeg en dat zich die van Amelie wel voor een "riestevlaaj de ketel in zowwe laote duije" (wat overigens niet gebeurde). Heer stormde in die tijd ongeslagen op het kampioenschap af, maar later kregen we te horen dat het niet was doorgegaan. In dat jaar - 1947 - wêrd ook de Steegstraat verbreed en het "Kuilke" op de hoek werd opgevuld. De 7.000e inwoner (of beter gezegd inwonerster) van Heer werd geboren uit het echtpaar v.d. Wel - Rompelberg, tegenover de Kroon. Bij leven en welzijn wordt de 7000e dit jaar dus 53. In hetzelfde jaar klonk er ketelmuziek in Heer toen Onder de Kerk een 52-jarige weduwe hertrouwde. Er werden bellen, trommen en zevenklappers gebruikt en het lawaai was oorverdovend. Jammer genoeg duurde het feest te kort want de bruidegom kwam al vlug met de "afkoopson" naar buiten.

De inmiddels - veel te vroeg gestorven - Rika van Loo was onze correspondenten van al dat nieuws uit Heer. In november kwamen o.a. W. Albertz, H. Aarts, H. Weerts, W. Lassouw, H. Huynen en H. van Kleef (al) terug uit de Oost terwijl vijf anderen t.w. v.Hooren, Wijts, Curfs, Nix en Konings vertrokken. Er waren toen ongeveer 37 Heerder militairen in Indië. Het plotseling overlijden van dokter Hoeberechts werd ons medegedeeld en de naam van zijn opvolger, dokter Lauw. In het voorjaar liep, tengevolge van plotseling intredende dooi en regen, voor de zoveelste maal de Oude Harmoniezaal onder water. En ook de molens van Ubachs, waar ze de varkens ternauwernood van de verdinkingsdood konden redden.

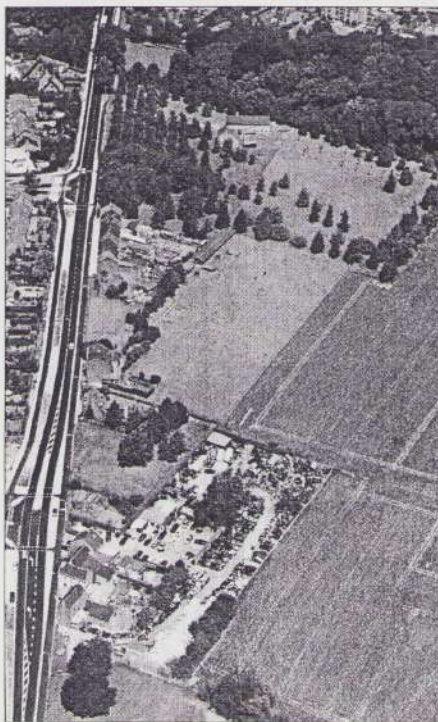
Habets en Sistermans "deden" met Pasen hun eerste H. Mis. Ten Haaf werd na 9 jaren weer terug verwelkomd in Heer en de parochieretraite was een succes. Vajer (van Stien van Nèt van Polle) deed nog iedere dag zijn rondje door Heer en Matthieu Weyenberg en zijn vrouw vierden hun 50-jarige echtvereniging. Het café aan de Nieuwstraat werd heropend onder de naam Cafri en de Mockstraat werd verbreed. De militair Hermans schreef zijn verhaal van zijn tocht naar de Tankuban Prah, een vuurspuwende berg bij Bandung.

Leuk om het, meer dan 50 jaar terug nog eens na te lezen. Ook al citeer

ik nog dat St. Caecilia haar 90-jarig bestaansfeest vierde, dan nog ben ik niet volledig geweest in mijn vermelding wat er in 1947 allemaal in de "Heerder Groet" stond....

De eerste lichte dienstplichtigen uit Indonesie werden op 4 juni 1951 gerepatriëerd. De ouderlijke huizen van de repatrianten, ook van hen die voor en na hen terug kwamen, werden vaak uitbundig versierd.

Vroendaal.

De hiernaast afgebeelde luchtfoto is nog maar 8 jaar oud, maar is inmiddels alweer historie. De weg links is de Rijksweg. Aan de rechterkant wordt de woonwijk "Vroendaal" voorbereid. De (nog vrij jonge) boerderij van Thijssen is inmiddels al gesloopt. En de nog overgebleven fruitbomen dragen dit jaar voor de laatste keer vruchten. De nieuwe wegen zijn "in eerste aanleg". Rechts boven is een deel van het bos en de gebouwen van Opveld te zien.

Inwonerslijst 1796 (Deel 6)

De in de oorspronkelijke lijst onder de nrs. 61 t/m 64 opgenomen bewoners woonden aan de Grootestraat (Dorpstraat).

61 henric coolen 38 keuter
 Catharina goessens 38 zyn vrouw
 anna coolen . . . . . dogter
 maria coolen . . . . . dogter
 Cornelia coolen . . . . . dogter

De familie Coolen-Goessens is voor de genealogie van de uitgebreide familie van den Bosch in Heer belangrijk.

Zowel de hier vermelde dochter Maria (Maria Catharina * Heer 16-12-1790) als de de dochter die naderhand geboren werd (Maria Eva * Heer 19-1-1801) trouwen met twee broers, resp. Lambertus (* Hontem 21-2-1804) en Wilhelmus (* Hontem 8-5-1801) van den Bosch.

62 Jan Slijpen 68 keuter
 helena vanderweijer 68 zyn vrouw
 joanna slijpen 21 dogter
 nicolaus slijpen 19 zoon

Van zowel de families Slijpen-van der Weijer (62) en van de familie Vliex-Thans (63) is ons

63 elizabeth thans 70 keuter
 wed. laurens vliex 45 dogter
 maria vliex . . . . . dogter
 Catharina vliex 21 dogter
 elizabeth vliex 14 dogter
 joannes vliex . . . . . zoon
 helena vliex 12 dogter
 anna vliex . . . . . dogter

(op dit moment) weinig bekend. De naam Vliex komt overigens in Heer voor vanaf het begin van de Doop-, Trouw- en Begravenisregisters tot begin 19e eeuw.

De weduwe Coninx-Miessen sluit de lijst van inwoners van de Grootestraat. Het woord

64 wed. franciscus coninx 60 pagter
 Agnes coninx 28 dogter
 elizabeth coninx 24 dogter

“Croonenhoff” is er later met potlood bijgeschreven.

Dochter Maria Agnes (* Heer 20-4-1766) zal later trouwen met Petrus Mathijs Roebroek, die vele jaren pachter was van de Kroon.

Hierna volgen inwoners van de “Kruisstraat”, die zowel de huidige Veldstraat en de Kruisstraat omvatte.

65 Gerardus elissen 49 rademaker
 Gertrudis heuts 48 zyn vrouw
 Lambertus elissen 15 zoon
 joannes elissen 42 zoon
 elizabeth elissen 13 dogter
 maria elissen . . . . . dogter
 Catharina elissen . . . . . dogter

Gerardus Elissen is - wat Heer betreft - de stamvader van deze familie. Zijn vrouw is Gertrudis Heuts (* Heer 10-3-1749). Gerardus was, evenals zijn oudste zoon rademaker van beroep.

66 mathias heuts 98 molrelaas
 elizabeth vanderweijer
 meulen . . . . . zyn vrouw
 Lambertus heuts 37 zoon
 joannes heuts . . . . . zoon

Mathias Heuts (* Heer 14-5-1753). Zowel de onder (65) vermelde Gertrudis Heuts als deze Mathias Heuts zijn kinderen

van Lambertus Heuts en Anna Margaritha Me(e)rtens, de stamouders van de uitgebreide familie Heuts in Heer. De beide ouders waren ten tijde van het opmaken van deze lijst al overleden.

67 josyphus lenaars 64 keuter
 maria peters 54 zyn vrouw
 maria lenaars 19 dogter
 elizabeth lenaars 12 dogter
 anna lenaars . . . . . dogter

(67) Familie Lennertz-Peters (of Pitors). Dochter Maria (* Heer 17-6-1777) zal later trouwen met Henricus (Drik) Bonten (zie t.z.t. nr. 97 inwonerslijst).

Dochter Elizabeth (* Heer 9-2-1783) zal later trouwen met de in Scharn gevestigde herbergier Pieter Vaassen. De jongste dochter, Anna (* Heer 7-12-1787) zal later trouwen met Mathias Heuts (zie t.z.t. nr. 129 inwonerslijst).

58 josph otten .. 44 pachter
 Catharina Grijns 47 keurvrouw
 andrus otten ... zoon
 maria otten ... dochter
 michael otten ... zoon

Joannes Josephus Otten was zeer waarschijnlijk de pachter van Opveld. Hij was ook betrokken bij de bemiddeling in diverse kwesties in de franse tijd.

69 wed jan Colen 88 keurpse
 anna Colen 21 dochter

(69) Joannes Colen (1736-1782) was gehuwd met Maria Helena Pluijmakers (* Heer 6-8-1726).

70 Cornelius habets 57 keuter
 Elizabeth Douven 43 zyn vrouw
 Cornelius habets 57 zoon

Wij menen hier te doen te hebben met Cornelius Habets (* Heer 25-2-1737) die in 1779 als (tijdelijke) bode van het

Schepengerecht werd benoemd, dit i.v.m. ziekte van zijn schoonvader M. Rempelberg. Zijn eerste vrouw M.C. Rempelberg overleed op 10-3-

71 servatius peters 45 keuter
 anna lintjens 43 zyn vrouw
 pieters peters 13 zoon
 Catharina peters ... dochter
 Lambertus peters ... zoon
 maria peters ... dochter

1794. Vermoedelijk is hij daarna hertrouwd met de hier vermelde Elizabeth Douven. (71) Van de familie Peters (of Pitors) - Lintjens is ons niets verder bekend.

72 servatius peters 45 keuter
 maria wijnants 71 zyn vrouw

Dit geldt ook voor (72) de familie Pitors-Wijnands.

73 petrus prikken 70 pachter
 maridoffeiman 52 zyn vrouw
 Christannus prikken 13 zoon
 margaretha prikken ... dochter
 barbara prikken 18 dochter
 matthias prikken 12 dochter

Pachter Petrus Pricken, gedoopt te Houthem is de stamvader van de familie Pricken en Prikken. Zijn vrouw is Maria Offermans (* Heer 9-6-1743).

De oudste zoon (Petrus, alias Leonardus) was ten tijde van het opmaken van deze lijst getrouwd en woonde in de Barakkenstraat (zie t.z.t. nr. 119 inwonerslijst). Deze tak wordt daarna als Prikken geschreven. De tak van de tweede zoon, Christianus (* Heer 10-8-1780) behoudt de

74 petrus dols ... 43 keuter
 barbara michels 45 zyn vrouw
 petrus dols 9 zoon
 joannes dols ... zoon
 Leonardus dols ... zoon

oorpronkelijke naam Pricken. Van de familie Dols-Michels (74), Schreurs-Huijts (75) en Baltazar Frijns (76) is ons weinig bekend.

75 wilhelmus schreurs 45 Cuyper
 maria huijts ... 48 zyn vrouw
 Lambertus Schreurs ... zoon
 joanna schreurs ... dochter
 Elizabeth schreurs ... dochter

Het beroep van Willem Schreurs was "cuyper". Een kuipenmaker dus. Dat staat voor het maken van kuipen in het algemeen. Maar mogelijk vervaardigde hij ook houten biertonnen.

76 baltazar frijns ... 76 keuter
 Catharina frijns 30 dochter

Wordt vervolgd.

Pruusje...

Saer v'r gepensjeneerd ziën kome v'r ze weer tege, de vrön van vreuger en de aw sjaolkammeraode die v'r door os werk van alle daag feertig jaor laank of langer oet 't oug höbbe verlore . En daan kreigste dèks, este dich nog truk kèns van vreuger 'n gesjprek euver de lèste nuitskes, of wie 't tich in de laop der jaore gegaange haet, en euver vreuger ne-tuurlijk dat sjrpik! En daan bliék "vreuger" mer zélde dei gooien aw-wen tied te zien gewaes dae ze noo zoe lowve. Veer waore gelökkig zègke ze daan, aal mōste v'r 'nen hiering of 'n ei in twee deile. Mè good... Zoe kom ich alleweil sjwaardes aoch Baerke nog als 'n tege, op weeg nao de winkel, d'n aptiek of zoe mer bee e sjträotsje öm.

Baerke haet altied 't lèste nuijts en wèt euveraal 't fijjne vaan, mé heer begènt noets oet zichzelf mèt e gesjprek. Baerke wèt al. Dao kawf gein kooi in Hier of Baerke wèt wie 't gegaange haet, mé, 'r wèlt gevraag weure nao 't wie, 't wat en boevuur get is gebäörd of veraandert in Hier. Mé breek 'm de mojl neet ope !

Daomèt sjting ich raar te loere wie 'r mich ein vaan dis daag aansjpraok op de Leim. "Zègk" vroog 'r mich op de maan aaf, "boe is t'n dochter gebleve, ich zeen ze neet mie" ?

"Verhuijs nao Laandgraaf" zag ich 'm nao woerheid en heer loerde mich aan of 'r mich wow opvrete. "Nao Laandgraaf !!" reep 'r, "wae geit dao in gaodssjuzesnaam noo woene, in dei feiselijken hook boe de mijne ligke".

Ich perbeerde n'm aan ze versjtaand te breenge tot de mijne al lang opgeruimp waore nao d'n twiede waereloorlog, mé heer sjnapde me grepke neet want heer haw 't euver de kolelijne en iech euver de laandmijne, mé iech haw waal begrepe tot Baerke neet zoe'ne gooien teunk haw van die van Kèrrekraoj en omgeving en iech wow dat e biteke goodpraote en zag gaw: "Now jé Laandgraaf, Wowbach hèt dat eijgelijk geluif iech".

"Ochodochod Wowbach, nog erger" zag 'r. "Dao hóbbe die van Hier nog tege gevoetbald veur d'n oorlog, knookesjèllers zien dat, wètste dat? Sjeng van de Keigel en de kromme van der Bore kóste dao nog neet tegenop en dat wow tot get zègke, of neet soms? Wowbach" zag 'r, es of 'r 't euver ter duvel haw, "dao keump nog geine gooien hoond vandan en dat ligk aoch nog aan de Duitsje grens, wètste dat?"

"Jao dat weijt iech", zag iech 'm.

"t Baersj dao van de pruusje" ging 'r in einen aosem weijer, "Wat geit dat dao in Wowbach doén" ?

Wie ich 'm de zaak oet de deuk haw gedoon, zien v'r oze weeg wijer gegaange, òmtot 't trok tot 't doedveel in die Gats op de Leim.

"Iech gaon", zag 'r " 't beijs mich heij te zier, dao kreigste get vaan op t'n preij". Heer zat zich de kraag op en toen 'r twie passe gelaope haw, drejde heer zich nog 'ns òm en zag vaan achter z'ne kraag: "Tot 't mer oppas dao mèt die Pruusje, dat zien nog altied dezelfde verrèkkelinge". Noo huurt g'r 't aoch nog 'ns van 'nen aandere....